

Düz 147 il əvvəl Bakıda Azərbaycanın ilk mətbu Günəşi doğdu. Bu tarixi hadisəni görkəmli ziyalı, maarifçi-pedaqoq, böyük mütəfəkkir alim, bütün müsəlman Şərqiində xeyriyyəçilik hərəkatının banisi Həsən bəy Məlikov (Zərdabi) reallaşdırdı. Onun ictimai-siyasi və maarifçilik fəaliyyəti təmənnasız olaraq xalqa xidmət göstərməyin parlaq nümunəsidir. Həsən bəy Zərdabi 1875-ci ildə Bakıda quberniya mətbəəsində Azərbaycan dilində nəşr etdiyi "Əkinçi" qəzeti ilə milli mətbuatımızın əsasını qoymuşdur.

"Əkinçi"nin ətrafında cəmləşmiş mütərəqqi ziyalıları- rımızın milli şüur oyanışında böyük xidmətləri olub. Onlar xalqın tərəqqisi yolunda böyük maneələrə səbəb olan orta əsr geriliyinə, adət-ənənə və qay- dalarına qarşı çıxış edib, xalqın maarifləndirilməsi və savadsızlı- ğın aradan qaldırılması yolunda fədakarcasına çalışıblar. "Əkinçi" qəzeti 1875-ci il iyulun 22-dən 1877-ci il sentyabrın 29-dək olan müddətdə ayda iki dəfə, 300-400 tirajla nəşr olunurdu. Qəzetin cəmi 56 nömrəsi işıq üzü görmüşdü. Bu gün müasir poliqrafik üslubda, minlərlə tirajla çap olunan mətbu or- qanlarımız məhz "Əkinçi" bulağından su içmiş, jurnalistlər ordusu Zərdabi ocağından od almışdır. O zaman qəzet nəşr eləmək heç də asan deyildi. Cəlif Məmmədquluzadədən iqtibasla desək, həqiqətən də "o vaxtlar türk qəzetinə izin hasil etmək bəhər-hal çox çətin bir məsələ imiş". Lakin bütün bu çətinliklərə baxmayaraq, Həsən bəy Zərdabi "Əkinçi"nin nəşrinə nail ola bilib. O, qəzetinin yalnız naşiri və redaktoru deyil, həm də onun müxbiri, korrektor, müəritibi, qəzetin abunə və yayımı üzrə müvəkkili olub. İlk vaxtlar qəzetin çapı maddi ziyanla başa gəlirdi. Geniş kütlələrdə qəzetə maraq oyatmaq üçün H.Zərdabi onı xalq arasında məccanı, yəni pulsuz yaymağa məcbur idi. O ümidini üzmədən: "Xalqı qəzet oxumağa öyrədəcəyəm, adət edəcəklər, on- dan sonra qəzetsiz darıxacaqlar" – deyərək, fədakarcasına çalışma- larını davam etdirirdi.

"Əkinçi" xalqı cəhələt yuxu- sundan oyanmağa səsləyir, onu müasir, mütərəqqi ruhda tərbiyə etməyə çalışırdı. Qəzet bu vəzifəni layiqincə yerinə yetirə bildi. Hənifə xanım Məlikova deyib ki, o, bir elektrik çərəyanı kimi bütün müsəlman aləmini dolaşdı. Yatmış müsəlman aləmini hərəkətə gətirmək üçün heç bir şey bu cür təsir edə bilməzdi.

Təəssüf ki, 1877-ci ildə rus- türk müharibəsinin başlanması ilə əlaqədar olaraq çar senzurası "Əkinçi" qəzetinə öz səhifəsində siyasi xarakterli məsələlərə toxunmağa qadağa qoydu. Bu qadağa mətbu orqanın vəziyyətini daha da çətinləşdirdi. Daha sonra, 1877-ci il sentyabrın 29-da çar

qəzetin rəhbərliyinə kömək edib və "Kaspi"nin ətrafında demokratik ruhlu jurnalistlərin cəmlənməsində müstəsna rol oynayıb.

"Əkinçi" bağlandıqdan sonra daha 30 il maarifçiliklə məşğul olan böyük mütəfəkkir Həsən bəy Zərdabi 1907-ci ilin payızında dünyasını dəyişib. Bakı Şəhər Du- masının iclasında tarixi xidmətləri qeyd edilərək qərara alınıb ki, 2-ci rus-tatar məktəbinə H.Məlikovun adı verilsin və məzunu olduğu

Ağayev, Əli bəy Hüseynzadə, Əlimərdan bəy Topçubaşov, Məmmədağa Şahtaxtinski və digər qabaqcıl Azərbaycan ziyalılarının bilavasitə iştirakı ilə buraxılan qəzet və jurnallarımızın adları əbədi olaraq Azərbaycan mətbuat tarixinə düşüb.

"Azərbaycan" adı ilə təsis olunmuş qəzetin parlament or- qanı kimi ilk nömrəsi 15 sentyabr 1918-ci il tarixində — Qafqaz İslam Ordusunun Bakını erməni-

çoxsəslı, rəngarəng Azərbaycan mətbuatının bir çox görkəmli nümayəndələri bu qəzetin ya- radıcılıq məktəbini keçmişlər. Müstəqilliyimizin qazanılmasından sonra da "Xalq qəzeti" respublika- mızın ictimai həyatında baş verən hadisələrə cəsarətlə müdaxilə et- miş, bir çox problemlərin aşkarlan- masında mühüm rol oynamışdır". Ümummilli liderimiz, xalqımı- zın qüdrətli oğlu Heydər Əliyev hakimiyyətə qayıdandan sonra

fəaliyyəti, hüquq və vəzifələri tənzimləyən mükəmməl bir sənəd kimi ortaya qoyulub. Ölkəmizdə media fəaliyyətinə hüquqi status verilməsi, necə deyirlər, bu sahədə qayda yaradılması məqsədilə illərdir ki, müvafiq addımlar atılır. Prezi- dentin "Azərbaycan Respublika- sında media sahəsində islahat- ların dərinləşməsi haqqında" 12 yanvar 2021-ci il tarixli fərmanı ilə "Azərbaycan Respublikası-

vəzifələri sənəddə öz əksini tapıb. Qanunun 5-ci maddəsində deyilir: "Azərbaycan Respublikasında media azaddır. Media sahəsində dövlət senzurası, habelə bu məqsədlə dövlət orqanlarının (qurumlarının) və ya vəzifələrin yaradılması və maliyyələşdirilməsi qadağandır".

Bu, o deməkdir ki, mətbuat sahəsində azad fəaliyyət və hüquqi məsuliyyət bir daha təsbit edilmiş olur. Jurnalisti- ka sahəsində fəaliyyət sərbəst yaradıcılıq əsasında həyata keçirilir. Media təmsilçiləri, həmçinin öz mənafelərini təmsil edən təşkilatlarda birləşmək, peşə borclarını yerinə yetirərkən şəxsi toxunulmazlıq, şərəf və ləyaqətlərini müdafiə etmək hüquqlarına malikdirlər. Onların peşəkar fəaliyyətinə qanunsuz müdaxilə etmək yolverilməzdir. Hərbi və fəvqəladə vəziyyət dövründə və digər xüsusi hallarda mətbu orqanların və jurnalistlərin fəaliyyəti də qanunda hüquqi ifadəsini tapmışdır.

...Heç bir cəmiyyəti informa- siyasız təsəvvür etmək mümkün deyil. Dünya bir növ informa- siya mübadiləsi, informasiya müharibəsi və informativ təsir ha- vası ilə nəfəs alır. Lokal şəbəkələr qloballaşaraq birləşir. Bunsuz olan mühit kar və kor sayılar. Əsas informasiya yaradıcıları mətbuat işçiləridir.

Azərbaycan müstəqillik qazandıqdan sonra informasiya sahəsinin də milli təhlükəsizliyin əsas problemlərindən biri kimi qorunması zərurəti yaranıb. 1998- ci il aprelin 3-də ulu öndər Heydər Əliyev "Informasiya, informasi- yalaşdırma və informasiyanın mühafizəsi haqqında" Qanun imzalayıb. 2012-ci il sentyabrın 26-da Prezident İlham Əliyev "In- formasiya təhlükəsizliyi sahəsində fəaliyyətin təkmilləşdirilməsi tədbirləri haqqında" fərmən imza- ladıqdan sonra milli informasiya təhlükəsizliyi üzrə strategiyanın yeni mərhələsi başlanıb. Ondan sonra da bu sahədə mühüm ad- dımlar atılıb.

Bu sahədə fəaliyyətin günün tələbləri səviyyəsində, qüsursuz həyata keçirilməsi baxımın- dan Prezident İlham Əliyevin bu il yanvarın 12-də imzaladığı "Azərbaycan Respublikasında media sahəsində islahatların dərinləşdirilməsi haqqında" fərmana əsasən, yaradılmış Medi- anın İnkişafı Agentliyinin (MEDİA) üzərinə xüsusi böyük vəzifələr düşür. Yeni qurum fəaliyyətinin əsas istiqamətləri ilə yanaşı, vaxtaşırı olaraq sahəvi jurnalistika təlimləri, redaktorlar, informasiya yayıcıları üçün bu mövzuda semi- narlar, maarifləndirici kurslar təşkil edilməsinə də diqqət yetirir.

Əli NƏCƏFXANLI,
"Xalq qəzeti"

Azərbaycan mətbuatı “Əkinçi”dən başlanan işıqlı yolla irəliləyir

Moskva Universitetində onun adı- na təqaüd təsis edilsin. Qədirbilən xalqımız onun xatirəsini daim əziz tutur. Hər il iyulun 22-də media nümayəndələri dəstə-dəstə Fəxri xiyabana gedərək, Həsən bəy Zərdabinin ölməz ruhunu yad edirlər. Xalqın ictimai şüurunun inkişafında, ölkədə maarifçilik hərəkatının yayılmasında Günəş kimi gur işıq mənbəyi rolunu oynamış Həsən bəy Zərdabi və "Əkinçi" qəzeti, beləcə, böyük ehtiramla xatırlanır.

İlk türk (Azərbaycan) qəzeti "Əkinçi"dən sonra türk və rus dillərində çıxan "Tərcuman" qəzeti Rusiyanın türk-tatar xalqlarının həyatında mühüm rol oynayıb. İsmayıl bəy Qasıralı "Tərcuman" qəzetinin bütün Rusiyada türk- çülük ideyasının formalaşmasın- da misilsiz xidmətlər göstərüb. M.F.Axundovun və H.Zərdabinin başçılıq etdiyi Azərbaycan maa- rifçilik hərəkatı İ.Qasıralı üçün əsl məktəb, nümunə olub. O, Qafqazda Azərbaycan türkcəsində yeganə qəzet olan "Şərqi-rus" qəzetinin ilk nömrəsini 30 mart 1903-cü ildə Tiflisdə nəşr etdirib.

Ümumiyyətlə, XIX əsrin sonu – XX əsrin əvvəllərindən başlayaraq Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaranmasına doğru gedən istiqlal yolunda "Həyat", "İrşad", "Kaspi", "Açıq söz", "Ziya" qəzetlərinin, "Molla Nəsrəddin", "Füyuzat" və s. mətbu orqanların böyük rolu olub. Həmin dövrü mətbuatın milli şüurun formalaşmasında, geniş kütlələrin milli azadlıq hərəkatına qoşulmasında, əhalinin siyasi cəhətdən maarifləndirilməsində xidmətləri danılmazdır. Cəlif Məmmədquluzadə, Nəcəf bəy Vəzirov, Mirzə Ələkbər Sabir, Üzeyir bəy Hacıbəyli, Əhməd bəy

bolşevik işğalından azad etdiyi gün Gəncədə işıq üzü görüb. İlk redaktorlarından biri Üzeyir bəy Hacıbəyli olub. Qəzet 1919-cu il dekabrın 28-nə qədər Üzeyir bəyin qardaşı Ceyhun bəy Hacıbəylinin imzası ilə çıxıb. O dövrdə nəşrin ərsəyə gəlməsində Ceyhun bəyin xidmətləri şəksizdir. "Azərbaycan" qəzeti azərbaycançı fikirlərin və əməllərin, istiqlal idealının qəzeti idi.

Bu məqamda 103 yaşı olan bizim doğma "Xalq qəzeti"mizin tarixini xatırlayaq.1919-cu il avqustun 29-da "Kommunist" adı ilə çıxan bu qəzet nəşr olunduğu dövrü əhatə edən salnamədir. Əlli ildən artıq bu redaksiyada çalışmış həmkarımız Telman Heydərov yazır ki, heç bir tarix kitabına baxmadan həmin dövrdə baş verən hadisələr barədə onu vərəqləməklə dəqiq məlumat almaq olar.

Sovet dönəmində "Kommu- nist" də daxil olmaqla Azərbaycan mətbuatı genişlənmiş və hüzürli media orqanlarının pərvəriş tap- masında danılmaz təməl rolunu oynamışdır. Xalqımızın böyük oğlu, dünya şöhrətli siyasətçi Heydər Əliyev "Xalq qəzeti"nin fəaliyyətinə həmişə yüksək qiymət vermişdir. Ulu öndər 1969-cu il iyulun 14-də Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi seçildikdən sonra ictimaiyyət qarşısında ilk çıxışını bu qəzetin 50 illik yubi- leyinin təntənəli mərasimində etmişdir. "Xalq qəzeti"nin 75 illiyinə göndərdiyi məktubda isə yaz- mışdır: "Respublikada qəzetçilik ənənələrinin formalaşmasında, jurnalistikamızın inkişafında "Xalq qəzeti"nin xidmətləri xü- susi qeyd olunmalıdır. Bugünkü

ölkədə mətbuat üzərindən senzura götürüldü. Bütövlükdə, medianın inkişafına güclü təkan verildi. Son 29 ildə — görkəmli siyasətçi Heydər Əliyevin respub- likaya rəhbərlik etdiyi illərdə və ulu öndərin layiqli davamçısı İlham Əliyevin prezidentiyyəti dövründə ölkəmizdə bir sıra əlamətdar hadisələr baş verib. "Xalq qəzeti" həmişə bu işlərin güzgüsü olub.

Yeni əsrdə ölkə rəhbərliyi milli mətbuatın zamanın tələbləri səviyyəsində pərvəriş tapması yönümündə mühüm addımlar atıb. Media şəbəkəsi xeyli genişləni- b, keyfiyyət göstəriciləri daha da yax- şılaşıb. Prezident İlham Əliyevin 30 dekabr 2021-ci ildə təsdiq et- diyi "Media haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu" medi- anın bir sıra mühüm sahələrində

nın Medianın İnkişafı Agentliyi" publik hüquqi şəxsin yaradılması həmin məramə xidmət edib. Digər sahələrdə aparılan genişmiqyaslı dərin islahatların davamı olaraq atılan bu addım demokratik dövlət və azad media münasibətlərini yeni yüksək səviyyəyə qaldırmış- dır. Zamanın çağırışları informa- siya məkanında da özünün zəruri əksini tapır.

"Media haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu" media fəaliyyətinin kütləvi informasi- ya, media subyekti və jurnalist, audiovizual, çap, onlayn media və informasiya agentliyi, redaksiya və məsul redaktor, istifadəçi və media savadlılığı, loqotip, yayım, yayım- çı, operator və proqram kimi əsas anlayışına hüquqi aydınlıq gətirir. Media qanunvericiliyi və onun tətbiq dairələri, bu sahədə dövlətin